

УДК: 631.11:658.011.12

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Д. І. Малюкіна

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
п/в «Комуніст-1», м. Харків, 62483, Україна. E-mail: dgi85@mail.ru

Сільське господарство є однією з головних галузей національного господарства. На даному етапі розвитку стан аграрного комплексу України зумовлює необхідність активізації зусиль в напрямі розвитку і зростання обсягів аграрного виробництва, перетворення агропромислового комплексу у високоефективний сектор економіки. У статті розглянуті питання забезпечення еколого-економічної безпеки аграрних підприємств. Визначені складові системи економічних і екологічних факторів, що мають вплив на сільськогосподарські підприємства. Визначена роль дослідження та аналізу факторів середовища існування аграрних підприємств. Для ведення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств визначена необхідність прогнозування стану системи еколого-економічної безпеки в майбутньому. Швидка адаптація до змін середовища дасть можливість ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та галузі сільського господарства в цілому.

Ключові слова: еколого-економічна безпека, фактори економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, прогнозування, система, економічні кризи.

СОСТАВЛЯЮЩИЕ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Д. И. Малюкина

Харьковский национальный аграрный университет им. В. В. Докучаева
п/о «Коммунист-1», г. Харьков, 62483, Украина. E-mail: dgi85@mail.ru

Сельское хозяйство является одной из главных отраслей национального хозяйства. На данном этапе развития состояние аграрного комплекса Украины обуславливает необходимость активизации усилий в направлении развития и роста объемов аграрного производства, преобразования агропромышленного комплекса в высокoeffективный сектор экономики. В статье рассмотрены вопросы обеспечения эколого-экономической безопасности аграрных предприятий. Определены составляющие системы экономических и экологических факторов, влияющих на сельскохозяйственные предприятия. Определена роль исследования и анализа факторов среды функционирования аграрных предприятий. Для ведения эффективной деятельности сельскохозяйственного предприятия определена необходимость прогнозирования состояния системы эколого-экономической безопасности в перспективе. Быстрая адаптация к изменениям среды даст возможность эффективного функционирования сельскохозяйственных предприятий и отрасли сельского хозяйства в целом.

Ключевые слова: эколого-экономическая безопасность, факторы экономической безопасности сельскохозяйственного предприятия, прогнозирование, система, экономические кризисы.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Досягнення економічної стабільності країни ставить пріоритетним завданням забезпечення економічної безпеки її окремих галузей економіки. Однією з пріоритетних галузей національної економіки кожної країни, розвиток якої сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу є сільське господарство. Роль аграрного сектора в економічній стабільності країни складно недооцінити – зменшення частки сільськогосподарського виробництва неминуче призведе до дефіциту продукції та збільшення залежності від зовнішніх постачальників, зниження економічної безпеки країни в цілому.

Для діяльності сільськогосподарського підприємства притаманний тісний зв'язок і взаємодія екологічних і економічних чинників. Ідеї необхідності ведення екологічно обґрунтованого господарювання у світовій економіці беруть початок у 90-х роках минулого сторіччя. Недостатня вивченість чинників еколого-економічної безпеки сільського господарства та

його підрозділів визначають актуальність теми статті.

Більшість вчених розглядають поняття економічна безпека та екологічна безпека, як два окремі напрямки досягнення стабільності та розвитку підприємства. Також екологічна безпека, як правило, розглядається з позиції забруднення навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Нами запропоновано розглядати екологічну безпеку з позиції більш широкого трактування значення поняття «екологія» – науки про закономірності формування, розвитку та стійкого функціонування біологічних систем різного рангу у їх взаємовідносинах між собою та з умовами середовища [1], що у 1866 р. визначено німецьким вченим Е. Геккелем.

Наукова новизна дослідження полягає у поєднанні екологічних та економічних чинників середовища функціонування сільськогосподарського підприємства для досягнення його безпеки, підвищення ефективності, з метою досягнення стабільності та стійкості розвитку. Дослідження проводиться за допомогою історико-статистичного аналізу

складових системи еколого-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Мета роботи – дослідити взаємозв'язок економічних та екологічних факторів середовища існування сільськогосподарського підприємства, визначити складові системи еколого-економічної безпеки для подальшого дослідження їх впливу на результат діяльності підприємств.

Дослідження факторів середовища існування підприємства дасть змогу побудувати модель стабільного підприємства, стійкого до змін, передбачити ризики та уникнути їх негативного впливу.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Безпекою є стан об'єкта, за якого нейтралізується вплив різних за природою, часом та в просторі загроз на умови функціонування об'єкта [2]. Економічну безпеку доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних систем безпеки [3, 4]. Чисельні дослідження економічної безпеки вітчизняних та зарубіжних вчених поєднують це поняття у стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз при сталому економічному зростанні. Економічною безпекою є стан найбільш ефективного використання ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому [5–8]. Сучасні дослідження економічної безпеки аграрного підприємства неможливе без урахування екологічного аспекту [9]. Екологічною безпекою є сукупність станів, процесів і дій у навколишньому середовищі, що забезпечує екологічний баланс [10]. Етимологія екологічної безпеки – стан захищеності від загроз або функціонування без ризиків суб'єктів в екологічних системах [11, 12].

На сучасному етапі аграрний сектор України характеризується невизначеністю стратегії ринкових перетворень, тому при розробці заходів, спрямованих на розвиток сільського господарства та еколого-економічної безпеки сільськогосподарських підприємств та агропромислового комплексу України в цілому, велике значення має досвід передових в аграрному відношенні країн.

Світовий досвід формування сталого розвитку динамічного процесу функціонування сільськогосподарських підприємств бере початок у 90-х роках минулого сторіччя. Комісія зі сталого розвитку ООН (КСР) вперше розглянула дане питання на своїй третій сесії в 1995 році, коли вона із занепокоєнням відзначила, що, незважаючи на надходження відомостей про досягнення певного прогресу, широка громадськість висловлює розчарування з приводу повільних темпів забезпечення сталого ведення сільського господарства та розвитку сільських районів у багатьох країнах. Проблема сталого ведення сільського господарства також була надана для розгляду в 1997 році в рамках п'ятирічного огляду ходу здійснення Порядку денного на XXI століття, коли урядам було запропоновано приділяти першочергову увагу виконанню зобов'язань, узгоджених на Всесвітній зустрічі, що відбулася в

1996 році, на вищому рівні з проблем продовольства. Зокрема, заклики скоротити до 2015 року вдвічі чисельність населення світу, що страждає від недоїдання, підкріплені прийняттям главами держав та урядів у вересні 2000 року Декларації тисячоліття. Відповідно до багаторічної програми роботи Комісії сільському господарству, як галузі економіки, було приділено основну увагу в рамках КУР-8 у 2000 році поряд з такою секторальною темою, як комплексне планування і раціональне використання земельних ресурсів. Підтверджуючі документи і дискусії змусили звернути особливу увагу на взаємозв'язок між економічними, соціальними та екологічними завданнями сталого ведення сільського господарства. Комісія прийняла рішення 8/4, в рамках якого було визначено 12 пріоритетних напрямків діяльності. Вона підтвердила, що основні цілі САРД полягають у збільшенні обсягів виробництва продуктів харчування і підвищенні продовольчої безпеки екологічно прийнятним чином з метою сприяння раціональному використанню природних ресурсів. Комісія відзначила, що забезпечення продовольчої безпеки, будучи політичним пріоритетом для всіх країн, залишається невиконаним завданням. Вона також звернула увагу на ту обставину, що сільське господарство займає особливе і важливе місце в житті суспільства і сприяє збереженню сільського укладу життя і земельних ресурсів.

Сьогодні ФАО (Food and Agriculture Organization – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) працює над інтегрованими підходами до питань сільськогосподарського виробництва. Такі підходи повинні:

- забезпечити підтримку розвитку, розповсюдження та адаптації використання на місцевому рівні технологій;
- пошук підходів для оцінки впливу уразливості для адаптації процесів планування;
- приділення особливої уваги вирішенню питань, пов'язаних з подоланням економічних, інституційних та фінансових бар'єрів;
- створити механізми сприяння розвитку здорових в економічному, соціальному та екологічному плані виробничих систем у сільському господарстві, які забезпечать ефективність використання ресурсів,
- диверсифікацію та адаптацію до зміни клімату та пом'якшення його наслідків;
- екосистемні послуги, відновлення, підтримки, регулювання екосистемних процесів, що формуються в результаті виробничої діяльності;
- зміцнити міжнародні та національні механізми та інструменти управління, важливі елементи сталого використання ресурсів, включаючи нарощування потенціалу в частині участі в переговорах та реалізації міжнародних договорів;

- нарощувати потенціал у частині доступу та використання даних з метою підтримки рішень у сфері планування [13].

Враховуючи підходи світового досвіду формування сталого розвитку процесу функціонування сільськогосподарських підприємств, стан еколого-економічної безпеки сільськогосподарських підприємств можна трактувати як систему (сукупність) зовнішніх та внутрішніх умов і чинників, що забезпечують незалежність функціональної системи, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення, самовдосконалення та розвитку.

Для галузі сільського господарства, зокрема для сільськогосподарських підприємств, де тісно переплітаються природні та економічні процеси, система еколого-економічної безпеки є ключовою для ефективного функціонування [14]. Вчені приділяють особливу увагу з'ясуванню суті явища шляхом аналізу факторів та умов, критеріїв економічної безпеки, дослідження проблем вразливості та класифікації загроз економічної безпеки та механізмів їх локалізації.

У другій половині минулого століття на міжнародній арені все частіше згадується взаємозв'язок економічних і природних процесів і необхідність ведення екологічно орієнтованої економіки, що зазначалось в деклараціях Міжнародних конференцій ООН (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) і «Ріо+20» (13-15 червня 2012 р. Ріо-де-Жанейро, Бразилія). Конференції були присвячені сталому розвитку світової економіки в тісному зв'язку і взаємодії з екологією. Модель екологізації економіки є втіленням ідей ноосфери В. І. Вернадського [15].

У Національному центрі ділового та культурного співробітництва «Український дім» (7 листопада 2013 р.) відбулося засідання круглого столу на тему: «Інтеграція екологічної складової в аграрному секторі» (м. Київ). На засіданні було розглянуто ряд питань, зокрема: екологічна складова в «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» [16].

Категорію економічна безпека доцільно вивчати у функціонально-структурному аспекті, як сукупність взаємопов'язаних систем безпеки. Комплексний підхід до категорії економічної безпеки пов'язаний з постановкою і вирішенням достатньо широкого спектра питань зі створення матеріальних, економічних та інших умов, можливостей виживання людини.

Система еколого-економічної безпеки аграрних підприємств представлена сукупністю чинників інтеграції економічних і природних процесів, як взаємозалежне функціонування суспільного виробництва і протікання природних процесів [17].

Цикл діяльності сільськогосподарського підприємства можна умовно розділити на процес планування, на безпосередньо виробничий процес та процес реалізації виробленої продукції. Ефективна реалізація цих процесів потребує аналізу сучасного стану зовнішнього та внутрішнього середовища з врахуванням

можливого стану систему у майбутньому, для впровадження у виробництво необхідних змін для адаптації до змін середовища. Прогнозування стану системи можливо при наявності зібраної інформації про стан середовища в минулому і сучасному із її подальшим аналізом і врахуванням особливостей розвитку для ведення діяльності.

Дослідження, аналіз і прогнозування поведінки складових системи еколого-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства дасть можливість ефективного функціонування підприємств, зокрема, аграрного сектору окремої країни та світового сільськогосподарського виробництва у цілому.

Екологічні складові системи безпеки сільськогосподарських підприємств представлені сукупністю природно-кліматичних умов оточуючого середовища: якість ґрунтового покриву, світло-, тепло-, вологозабезпеченість певної території, кількість годин сонячного світла, сонячна активність, сума активних температур, кількість опадів тощо.

В залежності від стану цих умов виникає велика кількість загроз для безпеки результату сільськогосподарської діяльності. Це, насамперед, посухи, несприятливі умови перезимівлі озимих культур, зливи, буревії, загибель взимку сільськогосподарських тварин, масові розмноження шкідників, епізоотії, епіфітотії збудників хвороб сільськогосподарських рослин та інше.

Геофізики та кліматологи вважають посухи одним з важливих факторів економічної безпеки [18–19]. Це доводить проведений нами історико-статистичний аналіз посух у 19-му та 20-му сторіччі в різних регіонах світу. Всі досліджені посухи супроводжувались зниженням родючості земель, гибеллю посівів, зниженням зернових запасів світу та, як результат, погіршенням життя населення та значними втратами галузі сільського господарства. Наприклад, за період Сахельської посухи 1968-1972 року, що охопила території площею біля 5,2 млн. км кв. з населенням близько 60 млн. чоловік, загинуло багато лісових насаджень, загинула велика кількість скота, зникли пасовища, водойми, значно знизилась родючість земель. Посухи 1972, 1975 років відобразились на світових запасах зерна. У 1983–1984 роках жорстка посуха охопила Австралію, Африку, Бразилію, Індію, Індокитай, Росію, Україну, Каліфорнію, Шрі-Ланку, Філіппіни. Мешканці Європи значних втрат зазнали від посух 2010–2012 років.

Важливим для сільського господарства є збереження посівів озимих культур під час перезимівлі, коли з несприятливих умов гине до 85% посівів. Також значний вплив на сільськогосподарське виробництво мають масові розмноження шкідників сільськогосподарських культур.

Тільки завчасне прогнозування цих явищ може дати можливість прийняти міри для забезпечення захисту посівів сільськогосподарських культур і забезпеченню еколого-економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Економічні складові безпеки сільськогосподарських підприємств: стан економіки країни, та світу (фінансовий, політичний, соціальний, законодавча база), стан підприємства (матеріально-технічна база, наявні ресурси, кадровий потенціал, і т.д.), стан споживчого середовища (потреби споживачів, конкурентоспроможність певного виду продукції). Значною загрозою стану цих факторів є економічні кризи, дослідження і прогнозування яких з давніх часів хвилює науковців світу. Нами здійснено збір історико-статистичних даних світових та державних економічних криз за 1722-2009 роки:

- 1722-1723 роки: Пенсільванія – торгівельно-економічна криза;
- 1733 рік: Пенсільванія, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Делавер, Меріленд торгівельно-економічна криза;
- 1753, 1763, 1773, 1783, 1797, 1808, 1811 роки: Англія – торгівельно-економічні кризи;
- 1807-1812 роки: Росія – економічна криза;
- 1815 рік: Англія – торгівельно-економічна криза;
- 1818 рік: Англія – економічна криза;
- 1825 рік: Англія та країни Європи та Латинської Америки – економічна криза;
- 1836-1838 роки: Англія, Сполучені Штати Америки, Франція та інші країни Європи – економічна криза;
- 1847 рік: Світова економічна криза;
- 1857 рік: Сполучені Штати Америки – економічна криза;
- 1866 рік: Німеччина, Росія, Сполучені Штати Америки, Франція – економічна криза;
- 1873-1878 роки: Світова економічна криза;
- 1882 рік: Світова економічна криза;
- 1890 рік: Англія, Німеччина, Сполучені Штати Америки, Франція – економічна криза;
- 1893 рік: Австралія, Сполучені Штати Америки – економічна криза;
- 1900-1903 роки: всі країни Європи охопила економічна криза;
- 1907 рік: Туреччина та Японія – економічна криза;
- 1913 рік: Світова економічна криза;
- 1920-1922 роки: Англія та країни Європи, Сполучені Штати Америки, Японія – економічна криза;
- 1929-1933 роки: Світова економічна криза;
- 1937 рік: економічна криза охопила Англію, Сполучені Штати Америки та Францію;
- 1948-1949 роки: Сполучені Штати Америки – економічна криза;
- 1957-1958 роки: Світова економічна криза;
- 1960-1961 роки: країни Європи, Сполучені Штати Америки – економічна криза;
- 1971-1975 роки: Світова економічна криза;
- 1987 рік: Світова економічна криза;

- 1992-1994 роки: Росія – економічна криза;
- 1994-1995 роки: Мексика, Канада – економічна криза;
- 1997-1998 роки: Азіатська економічна криза;
- 1998 рік: Світова економічна криза;
- 2008-2009 роки: Світова економічна криза [18, 20, 21, 22].

Видатний російський економіст Н. Д. Кондратьєв встановив циклічність у світовій динаміці [21]. У працях багатьох вчених встановлено тісний зв'язок економічного та екологічного стану середовища. Англійський астроном Вільям Гершель (1738-1822 рр.) вперше відмітив співпадання цінових коливань на зерно з багаторічними змінами сонячної активності. Чижевський А. Л. (30-ті роки 20-го сторіччя) вказував, що кризи пояснюються циклічними змінами психологічного стану народних мас. Ці теорії знаходять підтвердження у працях одних науковців і критику в інших.

ВИСНОВКИ. Сільське господарство є однією з найважливіших галузей народного господарства, без якого складно уявити існування людей у світі. Особливістю галузі є тісний зв'язок екологічних та економічних процесів під час виробничого циклу та, як результат, значний вплив на результат діяльності сільськогосподарського підприємства екологічних і економічних чинників. Стан безпеки сільськогосподарських підприємств можна трактувати як систему (сукупність) зовнішніх та внутрішніх умов і чинників, що забезпечують незалежність функціональної системи, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення, самовдосконалення та розвитку.

Питання стабільного розвитку аграрного сектору у сучасних умовах постає як перед Україною, так і перед іншими країнами світу. Міжнародною спільнотою розглядаються питання тісної взаємодії економіки з екологією та постають питання необхідності ведення еколого-орієнтованої економіки. Дослідження системи еколого-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства є необхідною складовою забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва та стійкого розвитку галузі. Дана система представлена чисельними екологічними та економічними компонентами.

Екологічні складові системи безпеки сільськогосподарських підприємств являють сукупність природно-кліматичних умов оточуючого середовища, економічні складові системи представлені станом оточуючого економічного середовища та внутрішнім економічним спрямуванням підприємства.

Результати дослідження: визначено тісний взаємозв'язок економічної та екологічної систем, доведена залежність економічних показників від екологічних чинників, визначена необхідність аналізу еколого-економічного середовища складових безпеки сільськогосподарського підприємства.

Проведене дослідження має практичне значення для сільськогосподарських підприємств. Керуючись аналізом еколого-економічного середовища на етапі планування діяльності при розробці структури посіву, технологічних карт, при плануванні системи живлення та захисту рослин, при плануванні строків виконання сільськогосподарських робіт, на цих та інших етапах виробничого циклу наявність інформації про стан системи еколого-економічного середовища дасть можливість досягнення ефективного економічного результату, як у окремому виробничому циклі, так і в досягненні стратегічних цілей сільськогосподарського підприємства.

Отже, ефективна реалізація виробничих процесів сільськогосподарського підприємства потребує аналізу сучасного стану середовища з врахуванням можливого стану системи у майбутньому. Швидке орієнтування та адаптація до змін середовища дасть можливість досягнення еколого-економічної безпеки аграрного підприємства, ефективного функціонування та є визначальним для сільськогосподарських підприємств та галузі сільського господарства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геккель Е. Загальна морфологія організмів. Загальні принципи органічних форм науки, механічна виправдані необхідністю реформувати Чарльз Дарвін теорії походження. – Берлін: надруковані і опубліковані Георгом Реймером 1866 року. Том 2, 236 с.
2. Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 трав. 2009 р. : у 4 т. / за заг. ред. В. П. Приходька, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2009. – Т. 4. – С. 51–64.
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – С. 43–46.
4. Лучик М. В. Економічна безпека аграрної галузі та її складові. X Міжнародна науково-практична конференція. Забезпечення економічної безпеки виробничих систем за умов розвитку конкуренції [Електронний ресурс] / М. В. Лучик // Режим доступу до журн.: http://mevhn.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_virobnichikh_sistem_za_umo_v_rozvitku_konkurenciji.
5. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К: Лібра, 2003. – 280 с.
6. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: моногр. / Б. В. Губський. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 122 с.
7. Абалкин Л. Экономическая безопасность России: угрозы и их поражение / Л. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 4–13.
8. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції / Р. М. Дацків. – Л.: Центр Європи, 2006. – 160 с.
9. Инновационный подход к стратегии социально-эколого-экономического развития региона : учебно-методическое пособие / сост. О. В. Авраменко. – Севастополь: Севастопольский центр переподготовки и повышения квалификации, 2012. – 32 с.
10. Хоружая Т. А. Оценка экологической опасности. Учебное пособие для вузов. – М.: Книга-сервис, 2002. – 208 с.
11. Булетова Н. Е. Эколого-экономическая безопасность: природа, содержание и проблемы диагностики в регионах России: [монография] / Волгоградский филиал ФГБОУ ВПО «Российский государственный торгово-экономический университет»; Н. Е. Булетова. – Волгоград: Волгоградский филиал РГТЭУ, 2013. – 220 с.
12. Баширова А.А. Формирование стратегии регионального развития с позиций эколого-экономической сбалансированности / А. А. Баширова // Экономика и управление. – 2010. – №11(72). – С. 87–90.
13. Бобров Є. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки /Є. Бобров // Економіка України. – 2012. – №4. – С. 80–84.
14. Моисеев Н.Н. Универсум. Информация. Общество / Н. Н. Моисеев. – М.: Устойчивый мир. – 2001. – 200 с.
15. Чистілін Д. Про хвильову природу економічних циклів /Д. Чистілін // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 38–46.
16. Борисенко Е. П. Тысячелетняя летопись необычных явлений природы / Е. П. Борисенков, В. М. Пасецкий. – М.: Мысль. – 1988. – 522 с.
17. Бучинский И. Е. Засухи, суховеи, пыльные бури на Украине и борьба с ними / И. Е. Бучинский. – К.: Урожай. – 1970. – 235 с.
18. Дружинин И. П. Долгосрочный прогноз и информация / И. П. Дружинин. – Новосибирск: Наука. – 1987. – 356 с.
19. Яковец Ю. В. Циклы. Кризисы. Прогнозы / Ю.В. Яковец. – М.: Наука. – 1999. – 448 с.
20. Пантин В. И. // Циклы и волны глобальной истории (глобализация в историческом измерении). М.: Изд. дом “Новый век”. – 2009. – 189 с.
21. Пустельник Л. Г. Иомдин Космическая погода и сельскохозяйственные цены – от Гершеля до наших дней// Экология и жизнь. – 2012. – №9. – С. 58–64
22. Чижевский А.Л. Космический пульс жизни. – М.: Мысль. – 1995. – 768 с.

THE SYSTEM OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC SECURITY OF FARMS

D. Malykina

Kharkov National Agrarian University named after V. Dokuchaev

p/o «Communist-1», Kharkov, 62483, Ukraine. E-mail: dgi85@mail.ru

Agriculture is one of the main branches of the national economy. At this stage of state of the agricultural sector of Ukraine necessitates increased efforts towards the development and growth of agricultural production, the transformation of agriculture into a high-performance economy. The article deals with the issue of ecological and economic security of agricultural enterprises. The compositions of economic and environmental factors that have an impact on farms were determined. The role of research and analysis of the factors habitat farms was determined. Indicated the need to predict the future state of the system of ecological and economic security to conduct effective operation of farms. Rapid adaptation to environmental changes will enable the effective functioning of farms and agriculture in general.

Key words: ecological and economic security, economic security factors of agricultural enterprises, prediction of the system, the economic crisis.

REFERENCES

1. Haeckel, E. (1866), *Zagalna morfologiya organizmiv. Zagalni pryncypy organichnyh form nauky, mexanichna vypravdani neobhidnistyu reformuvaty Charl'z Darvin teoriiy pohodzhennya* [General morphology of organisms. General principles of the organic forms of science, mechanical justified by the reformed by Charles Darwin Theory of Descent, Berlin: printed and published by Georg Reimer], Berlin, Germany.
2. "Democratic Governance: science, education, practice" *Materialy nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastyu* [Materials scientific-practical. conf. by Intern. participation], Kyiv, May 29, 2009, pp. 51–64.
3. Vlasyuk, O.S. (2008), "Theory and practice of economic security in the sciences of economics" *Nacionalnyy instytut probl. mizhnar. bezpeky pry radi nacionalnoyi bezpeky i oborony Ukrayiny*, pp. 43–46
4. Luchyk, M. (2013), "Economic security of the agricultural sector and its components» *X International Scientific Conference. Ensuring economic security production systems under conditions of competition*, available at: http://mevnhu.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_virobnichikh_sistem_za_umov_rozvitku_konkurenciji
5. Kozachenko, A. (2003), *Ekonomichna bezpeka pidpryemstva: sutnist ta mexanizm zabezpechennya: monografiya* [The economic security of the enterprise: the nature and mechanism of support], *Libra*, Kiev, Ukraine.
6. Gubskiy, B. (2001), *Ekonomichna bezpeka Ukrayiny: metodologiya vymiru, stan i strategiya zabezpechennya monografiya* [The economic security of Ukraine: the methodology of measurement, status and strategy support] *Ukrarhbudinform*, Kiev, Ukraine.
7. Abalkyn, L. (1994), "Economic safety of Russia: threat and defeat" *Questions of economy*, no. 12, pp. 4–13.
8. Dackiv, R.M. (2006), *Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovax globalnoyi konkurenciyi* [The economic security of the state in terms of global competition] Center of Europe, Ukraine.
9. Avramenko, O.V. (2012), "Innovative approach to the strategy of socio-ecological-economic development of the region [Textbook] Sevastopol, *Sevastopol Center Retraining and Developmen.* – 32 p.
10. Khoruzhaya, T.A. (2002) "Assessment of environmental hazard" [Textbook for universities], *Moskov, The Book Service*, 208 p.
11. Buletova, N.E. (2013) "Ecological and economic security: the nature, content and problems of diagnosis in Russian regions" [Monograph], *Volgograd, Volgograd branch RGTEU-sky*, 220 p.
12. Bashirova, A.A. (2010), "Formation of a regional development strategy from the standpoint of environmental and economic balance" [Text] *Economics and Management*, No.11 (72). – pp. 87–90.
13. Bobrov, E. (2012), "Current approaches to the study of economic security", *Economy of Ukraine*, no. 4. – pp. 80–84.
14. Moiseev, N.N. (2001) "Unyversum. Information. Society", *Moscow, Ystoichivii mir. Russia.*
15. Chystilin, D. (2006) "On the wave nature of economic cycles" *Business Ukrainy*, no. 5, pp. 38–46.
16. Borysenkov, E.P. (1988), *Tysyacheletnyaya letopyypys neobjachnyh yavlenyj pryrody* [The thousand-year chronicle unusual natural phenomena] *Misl*, *Moskov, Russia.*
17. Chizhevskii, A.L. (1995), [Cosmic Pulse of Life], *Misl*, *Moskov, Russian.*
18. Buchinskiy I.E. (1970), "Drought, winds, dust storms in Ukraine and their control" *Kiev, Ukraine.*
19. *Yrogai. Druginy*, I.P. (1987) "Long-term prognosis and information", *Novosibirsk, Nauka*, 356 p., *Russia.*
20. Pantin, V.I. (2009), [Cycles and waves of global history (globalization in the historical dimension)], *Izd. House "New Age"*, *Moscow, Russia.*
21. Yakovets, Y. (1999), "Cycles. Crises. Forecasts» *Moskov, Nauka*. 448 p.
22. Pustelnik, L. and Iomdin, G. (2012), "Space weather and agricultural prices – from Herschel to the present day", *Ecology and life*, no. 9, pp. 58–64.

Стаття надійшла 20.04.2014